

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO/373590/01/V/ST

00-090 Warszawa   Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 827 64 53

Warszawa, dnia 13 czerwca 2001 r.

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 191 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483) oraz art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147)

wnoszę o

stwierdzenie niezgodności :

1) art. 2 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 4, poz. 24) w zakresie, w jakim przepis ten wyłącza z kręgu osób uprawnionych do nabycia mieszkań na zasadach

określonych w tej ustawie pracowników zbywcy, którzy zajmują mieszkania na podstawie umów najmu zawartych na czas oznaczony z art. 32 w związku z art. 2 Konstytucji RP,

2) art. 2 pkt 2 lit. b ustawy wymienionej w pkt 1 w zakresie, w jakim przepis ten wyłącza z kręgu osób uprawnionych do nabycia mieszkań na zasadach określonych w tej ustawie osoby bliskie pracownika lub byłego pracownika zmarłego przed wejściem w życie ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 1998 r. Nr 120, poz. 787 ze zm.) z art. 32 w związku z art. 2 Konstytucji RP.

Uzasadnienie

W związku z wejściem w życie przepisów ustawy o zasadach zbywania mieszkań będących własnością przedsiębiorstw państwowych, niektórych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa, państwowych osób prawnych oraz niektórych mieszkań będących własnością Skarbu Państwa wpływają do mnie skargi od osób, które będąc najemcami mieszkań nie mogą skorzystać z przywilejów zawartych w tej ustawie. Omawiana ustawa miała w swoim założeniu umożliwić nabycie na preferencyjnych warunkach zajmowanych mieszkań przez pracowników niektórych zakładów pracy (m. in. przedsiębiorstw państwowych, spółek handlowych, w odniesieniu do których Skarb Państwa jest podmiotem dominującym, innych państwowych osób prawnych). Potwierdzają to uzasadnienia do poselskich projektów : ustawy o zasadach udostępniania mieszkań przedsiębiorstw państwowych, spółek prawa handlowego powstałych w wyniku komercjalizacji oraz mieszkań państwowych osób prawnych (druk sejmowy Nr 1683) oraz ustawy o zasadach sprzedaży mieszkań zakładowych oraz o zasadach przekazywania zakładowych budynków mieszkalnych gminom i spółdzielniom mieszkaniowym (druk sejmowy Nr 1746), które stanowiły podstawę do uchwalenia ustawy o zasadach zbywania

mieszkań. W uzasadnieniu do ostatniego z wymienionych projektów zwrócono m. in. uwagę, że „...istotą omawianego projektu jest wskazanie, że szczególnym i głównym podmiotem projektu ustawy są pracownicy i byli pracownicy (wraz z rodzinami) będący dziś najemcami z tytułem prawa najmu, a także osoby zamieszkujące w tych mieszkaniach bez tytułu prawnego...”. W odniesieniu do pracowników podmiotów wymienionych w ustawie o zasadach zbywania mieszkań zostały w związku z tym rozbudzone nadzieje, iż kosztem niewielkiego nakładu finansowego (obniżka ceny sprzedaży może bowiem sięgać nawet 95%) zostaną oni właścicielami zajmowanych mieszkań.

Jednakże dokładna analiza ustawy o zasadach zbywania mieszkań prowadzi do wniosku, iż tylko niewielka część pracowników tych zakładów będzie mogła skorzystać z przywileju nabycia zajmowanego lokalu mieszkalnego po obniżonej cenie. Wniosek ten uzasadnia definicja pojęcia „osoby uprawnionej” zawarta w art. 2 pkt 2 omawianej ustawy. Zgodnie z tą definicją przez osobę uprawnioną należy rozumieć :

- 1) pracownika lub byłego pracownika zbywcy, który zajmuje mieszkanie na podstawie umowy najmu zawartej na czas nieoznaczony lub administracyjnej decyzji o przydziale,
- 2) osobę bliską pracownikowi lub byłemu pracownikowi, której przysługuje wstąpienie w stosunek najmu mieszkania na podstawie przepisów ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych.

Z art. 3 ustawy o zasadach zbywania mieszkań wynika, że mieszkania, których najemcami są wymienione powyżej osoby uprawnione oraz osoby, o których mowa w art. 4 ust. 2 ustawy (osoby nie będące osobami uprawnionymi, lecz zajmujące mieszkania na podstawie umowy najmu zawartej ze zbywcą na czas nieoznaczony) mogą być zbywane wyłącznie, pod rygorem nieważności, na zasadach określonych w tej ustawie. Wymienione osoby korzystają więc z prawa pierwszeństwa w nabyciu mieszkania (art. 4 ust. 1 i 2 ustawy o zasadach zbywania mieszkań), a ponadto osobom uprawnionym służy prawo

nabycia mieszkania na zasadach preferencyjnych, o których mowa w art. 6 ustawy. Osoby uprawnione mają więc prawo nabycia mieszkania po cenie ustalonej na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000 r. Nr 46, poz. 543) pomniejszonej o 6% za każdy rok pracy u zbywcy oraz o 3% za każdy rok najmu tego mieszkania od zbywcy, przy czym łączna obniżka nie może przekraczać 95% ceny sprzedaży mieszkania.

Z wskazanych powyżej przepisów wynika, iż status osoby uprawnionej gwarantuje, po pierwsze, prawo pierwszeństwa w nabyciu mieszkania, po drugie, zniżki od ceny sprzedaży mieszkania. Jak już zaś wskazano w rozumieniu art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań za osobę uprawnioną może być uznany wyłącznie pracownik lub były pracownik zbywcy, który zajmuje mieszkanie na podstawie umowy najmu zawartej na czas nieoznaczony lub administracyjnej decyzji o przydziale. Szczególne znaczenie w omawianym zakresie ma okoliczność, iż za osobę uprawnioną jest uważana przez ustawodawcę wyłącznie osoba zajmująca mieszkanie na podstawie umowy najmu zawartej na czas nieoznaczony. Warunek ten w świetle obowiązującego prawa dotyczącego najmu lokali mieszkalnych w praktyce spełniają niezbyt liczni pracownicy zbywców wymienionych w ustawie.

Zwrócić należy uwagę, że pod rządami ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. - Prawo lokalowe (Dz. U. z 1987 r. Nr 30, poz. 165 ze zm.) umowy najmu mieszkań zakładowych były zawierane na czas oznaczony tj. na czas trwania stosunku pracy. Ustanie stosunku pracy uzasadniało rozwiązanie przez wynajmującego z pracownikiem będącym najemcą umowy najmu mieszkania zakładowego (art. 57 ust. 1 pkt 1 Prawa lokalowego). Ten stan rzeczy nie uległ również zasadniczej zmianie po wejściu w życie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych, która to ustawa w przepisach przejściowych uwzględniła dotychczasową specyfikę najmu mieszkań zakładowych.

Zgodnie z art. 58 ust. 1 ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych umowy najmu dotychczasowych mieszkań zakładowych, bez względu na ich treść, stały się z mocy prawa umowami zawartymi w rozumieniu tej ustawy na czas nieoznaczony, chyba że ich najem również po wejściu w życie ustawy był związany ze stosunkiem pracy. W takim wypadku umowy stały się umowami na czas oznaczony. Z powołanego art. 58 ust. 1 ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych wynika w istocie, iż tylko umowy najmu z osobami, które w dniu wejścia w życie tej ustawy nie były pracownikami danego zakładu pracy, a zakład nie rozwiązał z nimi tych umów przed wejściem w życie ustawy, stały się z mocy prawa umowami zawartymi na czas nieoznaczony. W pozostałych natomiast przypadkach, a więc wówczas gdy najemcę w dalszym ciągu łączył z wynajmującym stosunek pracy, umowy najmu w dalszym ciągu, również pod rządami ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych, pozostały umowami zawartymi na czas oznaczony.

Również zawarte w okresie obowiązywania ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych umowy najmu, w przypadku gdy najem lokalu mieszkalnego jest związany ze stosunkiem pracy, są umowami zawartymi na czas oznaczony (art. 6 ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych).

Przedstawione powyżej uwagi wskazują, iż zawarta w art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań definicja osoby uprawnionej w istocie wyłącza z kręgu tych osób większość najemców, których umowy najmu są związane ze stosunkiem pracy. Najemcy ci bowiem w dalszym ciągu zajmują mieszkania na podstawie umów zawartych na czas oznaczony, nie spełniają więc warunku wynikającego z art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań, iż umowa najmu musi być zawarta na czas nieoznaczony. W konsekwencji najemcy ci nie mogą być przy sprzedaży mieszkań traktowani jako osoby uprawnione w rozumieniu ustawy o zasadach zbywania mieszkań, nie mogą więc nabyć

tych mieszkań na preferencyjnych warunkach, nie korzystają także z gwarantowanego ustawą prawa pierwszeństwa w nabyciu mieszkań.

Przedstawiony stan rzeczy stawia pod znakiem zapytania sens całej omawianej ustawy, skoro większość zainteresowanych osób, które z założenia miały być jej beneficjentami, nie może skorzystać z zawartych w niej przywilejów przy nabywaniu zajmowanych lokali mieszkalnych. Stan ten - moim zdaniem - należy również oceniać na tle konstytucyjnej zasady równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP) oraz zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP).

W świetle ustabilizowanego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (m. in. wyrok z dnia 5 listopada 1997 r., sygn. akt K. 22/97, OTK z 1997 r. Nr 3-4, poz. 41, wyrok z dnia 22 grudnia 1997 r., sygn. akt K. 2/97, OTK z 1997 r. Nr 5-6, poz. 72, wyrok z dnia 6 maja 1998 r., sygn. akt K. 37/97, OTK z 1998 r. Nr 3, poz. 33) z zasady równości wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie danej kategorii. Wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną) powinny być traktowane równo, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących. Oceniając daną regulację prawną z punktu widzenia konstytucyjnej zasady równości trzeba przede wszystkim ustalić więc, czy można wskazać wspólną cechę istotną uzasadniającą równe traktowanie podmiotów prawa, biorąc pod uwagę treść i cel danej regulacji prawnej.

Jak już wskazano, celem ustawy o zasadach zbywania mieszkań jest umożliwienie nabycia prawa własności do lokali mieszkalnych przez pracowników (byłych pracowników) państwowych zakładów pracy, a więc przez osoby, które w przeszłości własną pracą (m. in. poprzez zakładowe fundusze mieszkaniowe i socjalne) przyczyniły się do powstania prywatyzowanych obecnie zasobów mieszkaniowych. Stąd też cechami relewantnymi są w omawianym zakresie : status najemcy w odniesieniu do zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz praca u zbywcy wymienionego w art. 2 pkt 1 ustawy o zasadach

zbywania mieszkań. Nie ulega wątpliwości, że cechami tymi charakteryzują się także pracownicy zbywcy zajmujący mieszkania na podstawie umów najmu zawartych na czas oznaczony. Dlatego też art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań różnicuje klasę podmiotów wyróżnioną w oparciu o wskazane cechy istotne, przyjmując jako kryterium zróżnicowania okres, na który została zawarta umowa najmu lokalu mieszkalnego.

W omawianym zakresie nastąpiło więc odstępstwo od zasady równego traktowania. Odstępstwo to nie zawsze jest równoznaczne z istnieniem dyskryminacji. W związku z tym niezbędna jest dodatkowo ocena kryterium, na podstawie którego ustawodawca dokonał zróżnicowania. Zróżnicowanie musi mieć charakter relewantny, a więc musi pozostawać w bezpośredni związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest dana norma oraz musi służyć realizacji tego celu i treści. W mojej ocenie przyjęte w art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań zróżnicowanie polegające na wyłączeniu z kręgu osób uprawnionych pracowników zbywcy posiadających umowy najmu zawarte na czas oznaczony w oczywisty sposób nie służy realizacji celu, jaki zamierzał urzeczywistnić ustawodawca. Większość osób, które miały z założenia być beneficjentami ustawy, nie skorzysta bowiem z udziału w procesie prywatyzacji zakładowych zasobów mieszkaniowych. W praktyce tylko te osoby, które zerwały swoje związki z zakładem pracy jeszcze przed wejściem w życie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych, a wynajmujący nie rozwiązał z nimi umów najmu i przekształciły się one w umowy zawarte na czas nieoznaczony, będą mogły skorzystać z dobrodziejstwa ustawy.

Za wprowadzeniem omawianego zróżnicowania nie przemawia też konieczność realizacji wynikającej z art. 2 Konstytucji RP zasady sprawiedliwości społecznej. Zróżnicowanie zostaje uznane za dyskryminację, jeżeli nie znajduje uzasadnienia w zasadzie sprawiedliwości społecznej. Taka sytuacja uzasadniająca postawienie zarzutu

dyskryminacji zachodzi w niniejszej sprawie. Nie można bowiem uznać, iż sprawiedliwe społecznie jest przyznanie statusu osób uprawnionych (z czym łączy się prawo pierwszeństwa nabycia mieszkania i daleko idące bonifikaty od ceny sprzedaży) tylko tym pracownikom (a w praktyce byłym pracownikom) zakładów pracy, którzy dysponują umowami najmu zawartymi na czas nieoznaczony. Przecież w przeszłości wszyscy pracownicy brali czynny udział w wytworzeniu majątku podlegającego dzisiaj prywatyzacji.

Uwagi powyższe uzasadniają - w mojej ocenie wniosek - że art. 2 pkt 2 lit. a ustawy o zasadach zbywania mieszkań w zakresie, w jakim przepis ten wyłącza z kręgu osób uprawnionych pracowników zbywcy, którzy zajmują mieszkania na podstawie umów najmu zawartych na czas oznaczony jest niezgodny z art. 32 w związku z art. 2 Konstytucji RP.

Zarzuty powyższe należy także odnieść do art. 2 pkt 2 lit. b ustawy o zasadach zbywania mieszkań uznającego za osobę uprawnioną wyłącznie osobę bliską pracownikowi lub byłemu pracownikowi, której przysługuje wstąpienie w stosunek najmu mieszkania na podstawie przepisów ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych. Takie bowiem zdefiniowanie kręgu osób bliskich uznawanych za osoby uprawnione oznacza, iż zostały z niego wyłączone osoby bliskie najemcy mieszkania zakładowego, które pod rządami obowiązującego przed wejściem w życie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych Prawa lokalowego pozostały w tym mieszkaniu po śmierci najemcy. Osoby te pod rządami Prawa lokalowego nie wstępowały w takim przypadku w stosunek najmu, lecz nabywały wyłącznie prawo do lokalu zamiennego (art. 57 ust. 4 Prawa lokalowego).

Wprawdzie ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych oraz o zmianie ustawy - Prawo spółdzielcze (Dz. U. Nr 111, poz. 723) uregulowała status prawny tych osób, stanowiąc w art. 5 ust. 2, iż osoby, które utraciły tytuł prawny do lokalu przed dniem 12 listopada 1994 r. (a więc

przed dniem wejścia w życie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych) z powodu śmierci najemcy, zachowują prawo do lokalu zamiennego. Ponadto wskazanym osobom, które nie otrzymały propozycji dostarczenia lokalu zamiennego w okresie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o zmianie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych oraz o zmianie ustawy - Prawo spółdzielcze ustawa ta przyznała w art. 6 ust. 2 roszczenie o zawarcie umowy najmu zajmowanego lokalu na czas nieoznaczony. Jednakże wymienione osoby niewątpliwie nie wstępowały z mocy prawa w stosunek najmu z chwilą śmierci najemcy. W konsekwencji osoby bliskie pracownika lub byłego pracownika zmarłego przed dniem wejścia w życie ustawy o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych nie mogą zostać uznane za osoby uprawnione w rozumieniu ustawy o zasadach zbywania mieszkań, a tym samym nie mogą one korzystać z preferencji cenowych wymienionych w tej ustawie.

Dlatego też - w mojej ocenie - art. 2 pkt 2 lit. b ustawy o zasadach zbywania mieszkań, w zakresie w jakim wyłącza wspomnianą kategorię osób bliskich pracownika lub byłego pracownika z kręgu osób uprawnionych, narusza konstytucyjną zasadę równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP) i pozostającą z nią w ścisłym związku zasadę sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). Ustawodawca również i w tym przypadku w niedopuszczalny sposób zróżnicował krąg osób bliskich pozostałych w mieszkaniu po śmierci pracownika (byłego pracownika). Zróżnicowanie to, którego jedynym kryterium jest data śmierci pracownika (byłego pracownika) nosi wszelkie cechy dyskryminacji.

W związku z powyższym wnoszę jak na wstępie.

/-/ Andrzej Zoll